

Tema om sprog og kultur

Formål:	<p>At give eleverne en fornemmelse af det tætte forhold mellem sprog og kultur.</p> <p>At vise dem, at sådanne sammenhænge findes på tværs af sprog, selvom de ser forskellige ud</p> <p>At bidrage til elevernes interkulturelle kompetence</p>
Sprogligt fokus:	<p>Sprogkultur</p> <p>Sprogbrug</p> <p>Diskurs</p> <p>Oversættelsesproblematikker</p>
Opmærksomhedspunkter	<p>Eleverne reflekterer over forholdet mellem sprog og kultur på tværs af sprog.</p> <p>Skabe rum for kritisk refleksion over egne eller andres sprogekulturelle normer.</p> <p>Eleverne arbejder praktisk med sammenhængen mellem kulturelle normer og sprogligt udtryk</p>

Materialer

Elevark 3
 Elevark 9
 Arbejdsspørgsmål til maskinoversættelse
 Maskinoversættelse dansk
 Maskinoversættelse engelsk

Forslag til dagsplan

1. Forholdet mellem sprog og kultur

Elevark 3

Man hører ofte, at grønlandsk har utrolig mange ord for sne, eller at engelsk er det sprog, der har flest ord. Så enkelt er det ikke, men det er sandt, at der er forskel på, hvordan forskellige sprog sætter ord på verden. Helt enkelt betyder det, at alle betydninger af et bestemt ord på et sprog sjældent svarer fuldstændig overens med et bestemt ord på et andet sprog.

Vi kender det fx fra dansk og engelsk, når både "moster" og "faster" skal oversættes til "aunt", eller når "træ" kan betyde både "tree" og "wood" – som igen på dansk i andre sammenhænge kan betyde "skov".

Mere overraskende er det måske, at der er stor forskel på antallet af farveord på forskellige sprog, at nogle sprog ikke skelner mellem "han" og "hun," mens atter andre altid angiver verdenshjørner, men aldrig højre og venstre. Disse forskelle har gennem tiden fået antropologer og sprogforskere til at spekulere over, hvorvidt begreberne i et sprog påvirker den måde, vi tænker på.

Teksten om hygge som kulturelt nøgleord (**elevark 3**) kan danne udgangspunkt for **refleksioner over sammenhængen mellem sprog og kultur**, og kan i princippet udleveres til eleverne uden det store forarbejde. De afsluttende refleksionsspørgsmål kan med fordel diskuteres både i mindre grupper og på klassen; her kan man som lærer udnytte sit kendskab til klassen og hvordan man bedst får gang i den gode snak. Afslutningsvis kan du vælge at lade dem formulere noget på skrift, evt. plancher med eksempler på særligt kulturelt forankrede begreber, de kender.

2. Høflighed på tværs af sprog

Optakt: hvad vil det sige at tale høfligt på tværs af sprog?

Introducer høflighedsstrategier på forskellige sprog, evt. på baggrund ovenstående tekstboks.

Elevark 9

Dette elevark kan med fordel introduceres i forbindelse med en snak om høflighed generelt og eventuelt om høflighed på de sprog, eleverne beskæftiger sig med i skolen. Herefter kan eleverne læse teksten individuelt eller i grupper og diskutere spørgsmålene.

Elevarket stiller ind på sproglige høflighedsstrategier på tværs af sprog - både gennem en teoretisk forklaring om positive og negative høflighedsstrategier, og igennem konkrete eksempler. Koblet til teksten er flere spørgsmål til de sprog, eleverne selv kender til. Her kan med fordel summeres alene og i par og derefter samles op på klassen eller lignende, sådan at eleverne dels får lejlighed til individuelt at reflektere over de sprog, de måtte kende til, og dels kan diskutere med hinanden og læreren.

Disse diskussioner kan dels bruges til at stille skarpt på konkrete høflighedsmarkører på forskellige sprog, og dels afsløre forskelle i mellem forståelser af høflig sprogbrug på tværs af sprog, dialekter og sociale grupper.

Baggrundsinfo til dig som lærer

Alle sprog har midler til at udtrykke sig høfligt. Der er imidlertid stor forskel på, hvad høflighed er, og hvordan den sprogligt kommer til udtryk.

En vigtig kulturel forskel på tværs af sprog, er forskellen mellem de POSITIVE og NEGATIVE høflighedsstrategier, der er to forskellige måder at vise respekt og høflighed over for samtalepartnern på, og som er dybt forankret i de forskellige kulturer.

En POSITIV høflighedsstrategi kender vi fra kulturer, der bruger mange ord og signaler til at vise høflighed. Det kan fx være sprogkulturer som wolof fra Senegal, hvor høfligheden kommer til udtryk igennem meget nuancerede og omfattende måder at hilse på hinanden. Her er tydelige konventioner for, hvem der skal hilse først (den med lavest status), og hvad der skal siges. Det ville således være uhøfligt IKKE at hilse, spørge til den andens velbefindende og hans/hendes familie samt afslutningsvis at takke gud.

Andre positive høflighedsstrategier kan fx være brugen af tiltaleformer som Ms./Mr., monsieur/madame og høflighedsmarkører som please, bitte, s'il vous plaît. Grundlæggende handler de positive høflighedssignaler om at vise opmærksomhed og interesse over for samtalepartnern, og også på dansk kan de komme til udtryk ved fx at spørge til samtalepartnern, at bruge venlige tiltaleformer som navne og kælenavne og at udvise optimisme og solidaritet med samtalepartnern. Den grundlæggende idé er at få samtalepartnern til at føle sig godt tilpas.

NEGATIVE høflighedsstrategier har som primært fokus at forstyrre modparten mindst muligt – det kan betyde en modsatrettet impuls i forhold til den positive strategi, idet fokus fx kan være på at holde afbrydelsen så kort som muligt, og dermed undgå overflødig snak (det kender vi fra DK, når folk ikke siger goddag til togkonduktører og andre funktionspersoner, men fokuserer på at vise billetter osv så hurtigt som muligt). For at udøve høflighed via den negative strategi kan man udtrykke sig indirekte, uklart og usikkert samt bruge undskyldninger; fx ved at sige "jeg ved ikke helt, om jeg kan komme derhen, hvis der ikke går en bus" (=giver du et lift?), "undskyld jeg ringer, men jeg ville gerne lige høre om du måske kunne hjælpe mig med X." Bemærk de mange høflighedsmarkører i den sidste formulering; her er både en undskyldning, en irrealis/konjunktiv (ville høre), et adverbium, der signalerer, at det er en kortvarig afbrydelse (lige), og et adverbium, der signalerer usikkerhed (måske).

Det er muligt på både dansk og andre sprog at bruge strategier af begge typer, men nogle strategier er mere fremherskende på nogle sprog, og nogle er helt nødvendige på bestemte sprog. Det er bare vigtigt at være opmærksom på, at det, der virker høfligt på et sprog, ikke nødvendigvis virker høfligt på et andet. Og måske har vi som danskere tendens til at bruge for mange af de negative strategier også når vi taler fremmedsprog, og kommer på den måde til at fremstå mindre høflige?

4. Sukkerskålsopgave: Anslået tidsforbrug: 15-20 minutter

Eleverne arbejder i grupper ud fra følgende fælles opgave:

Du vil have sukkerskålen, og du kan ikke selv nå den.

Hvordan vil du formulere dig, hvis du taler med:

din ven

din lærer

statsministeren

din vens bedstemor

Dronningen

(andre personer)

Hvordan vil du udtrykke samme ønske på andre sprog?

5. Maskinoversættelse Anslået tidsforbrug: 60 minutter

Maskinoversættelse dansk & arbejdsspørgsmål

Den danske, maskinoversatte tekst udleveres sammen med arbejdsarket. Eleverne arbejder i par.

Opgave 1 (20 min):

Denne tekst er en maskinoversættelse fra engelsk. Læs teksten grundigt. Kan I forstå den? Hvor er der problemer i forhold til forståelsen? Marker problemerne i teksten.

Hvorfor tror I, disse problemer er opstået?

Hvor er der problemer i forhold til korrekt sprogbrug? Hvorfor tror I, disse problemer er opstået?

Maskinoversættelse engelsk

Herefter udleveres den engelske tekst

Opgave 2 (20 min):

Sammenlign nu den engelske tekst med den danske. Se på de problemer, I før har markeret i den danske tekst. Kan I ved at sammenligne de to tekster blive klar over, hvordan problemerne er opstået?

Hvis I er i tvivl, må I gerne slå ord op i ordbogen.

(Her kan læreren træde til og illustrere, hvordan ordbogen kan bruges i denne sammenhæng)

Beskriv til sidst, hvilke problemer, der er med den maskinoversatte tekst, og hvordan de kunne være undgået af en dygtig oversætter.

Opsamling på klassen (20 min)

Hvad lagde I mærke til? Hvilke typer problemer var der med oversættelsen? Hvordan kan I forklare dem?

Hvad ville I have gjort anderledes for at lave en bedre oversættelse? Hvad vil I tjekke næste gang, I bruger maskinoversættelse?